

Malý glosář použitých versologických a literárně-vědných termínů

Sestavil J. Prokop. České Budějovice: Ústav romanistiky Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 2014.

aforismus. Výrok, jenž se zhuštěnou a pádnou formou snaží vyjádřit myšlenku, princip či závěr.

alexandrín. Dvanáctislabičný verš dělený céсурou na dva poloverše. Ve 12. století jím byl sepsán francouzský veršovaný román o Alexandrovi, který verš rozšířil a dal mu jméno.

asonance. Shoda na konci veršů. Na rozdíl od rýmu (či konsonance) se shodují pouze samohlásky. V případě rýmu dochází i ke shodě souhlásky.

cansó. Okc. Trubadúrský básnický žánr vymezený tématem, jež je výlučně milostné. Počet slok, veršů ve sloce ani rýmové schéma nejsou pevně stanoveny.

cobas capfinidas. Okc. Sloky, které jsou svázány slovem opakujícím se na konci předcházející a na začátku následující sloky.

coblas doblas. Okc. Dvojice za sebou následujících slok, v nichž se opakují stejné rýmy.

coblas singulares. Okc. Sloky s odlišnými rýmy, ale stejným rýmovým schématem, počtem slabik ve verši a mužskými či ženskými zakončeními.

coblas unissonans. Okc. Ve všech slokách skladby se opakují stejné rýmy ve stejném rýmovém schématu.

décima. Šp. Sloka o deseti osmislabičných verších s rýmovým schématem: abba-ac-cddc. Jedná se tedy o dvě redondilly spojené dvojverším s rýmem s první redondilly a s rýmem následující redondilly.

fablel. Středověké kratší veršované epické skladby.

fabliaux. Viz fablel.

královská oktáva. Osmiveršová sloka obvykle jedenáctislabičným veršem s rýmovým schématem: abababcc.

lai. Středověká kratší epická skladba většinou osmislabičným veršem.

laisse. Fr. Sloka ve francouzské hrdinské epice o libovolném počtu veršů, které spojuje stejná asonance. Srov. tirada.

lira. It., šp. Sloka, v níž se střídají dva jedenáctislabičné a tři sedmislabičné verše v rýmovém schématu aBabB.

mot refranh. Okc. Slovo opakující se v rýmu na stejném místě všech slok.

ottava reale. It. Viz královská oktáva.

prosimetrum. Skladba střídající libovolně prózu a verše.

quintilla. Šp. Pětiveršová sloka většinou osmislabičným veršem, v níž se střídají dva rýmy. A to libovolně, nesmí se však rýmovat tři verše za sebou a poslední dva verše se nesmí rýmovat spolu. Stejná sloka se nazývá quintetem, pokud jsou verše jedenáctislabičné.

redondilla. Šp. Čtyřveršová sloka většinou osmislabičným veršem s rýmy abba. Pokud je rozložení rýmů abab, nazývá se cuarteta. A pokud ji tvoří delší, většinou jedenáctislabičné verše, nazývá se cuarteto.

romance. Šp. Sloka o libovolném počtu osmislabičných veršů. Sudé verše spojuje stejná asonance, liché verše končí libovolně.

sdržený rým. Rýmová shoda dvou sousedních veršů, tedy aabbcc...

sestina. It. Básnická skladba s velmi komplikovanou strukturou. Obvykle ji tvoří šest šestiveršových slok, za nimiž následuje poslední tříveršová polosloka. Každý rým se vyskytuje ve sloce jen jednou podle schématu: abcdef faebdc cfdabe edbfad deacfb bdfeca. Navíc jsou rýmy nejsou tvořeny shodou koncových slabik, nýbrž slovy, která se opakují. V poslední polosloce o třech verších se slova-rýmy opakují dokonce v poloverších. Za autora sestiny bývá považován trubadúr Arnaut Daniel. Jeho velký obdivovatel Dante Alighieri

potom formu uvedl do italské literatury a Petrarca ji definitivně etabloval pro celou evropskou poezii.

silva. It., šp. Strofa o libovolném počtu veršů, v níž se libovolně střídají jednáctislabičné a sedmislabičné verše. Přišla do španělské poezie v 16. století z Itálie a pro svobodu, kterou básníkovi poskytuje, se brzy stala velmi oblíbenou.

sonet. V románské oblasti čtrnáctiveršová skladba skládající se ze dvou kvartetů a dvou tercetů. Rýmové schéma se postupem času měnilo a zůstává variabilní, avšak u Petrarky a petrarkistů je nejčastější rýmová struktura kvartetů: abba abba, zatímco tercety se rýmují různými způsoby: např. cde edc, cde dce atp. Za autora sonetu bývá považován Jacopo da Lentini a za jeho rozšíření vděčíme Petrarkovi.

tercína. It. terzina. Trojveršová sloka s rýmových schématem aba, která se obvykle využívá v delších skladbách, v nichž jsou jednotlivé sloky spojeny řetězcím se rýmem: aba bcb cdc ded...

tirada. Šp. Sloka ve španělské hrdinské epice (týká se tedy jen Cantar de mio Cid) o libovolném počtu veršů, které spojuje stejná asonance. Srov. Laisse.

tornada. Okc. Poslední sloka (nebo sloky) často s redukovanými počtem veršů opakující rýmové schéma předešlých slok. Podává shrnutí obsahu skladby, její pointu či věnování. Mnohdy se v různých dochovaných variantách skladby liší, tak jak trubadúr skladbu posílal různým osobám.

villancico. Šp. Básnická forma o libovolném počtu slok s libovolným počtem veršů (každá skladba však zachovává stejný počet veršů ve slokách). Skladba začíná refrénem (šp. estribillo) a následují sloky (šp. coplas), které obsahují několik autonomních veršů (šp. mudanza) a v jejich závěru se vrací refrén (šp. vuelta, celý či částečně, v doslovném znění či drobně variován). Blízké formy: okc. dansa, fr. virelai či chanson balladée.